
La vaga de La Canadenca i el locaut patronal

Soledad Bengoechea, volart22@economistes.com / Maria Cruz Santos, msantos@xtec.cat

A Sabadell, la vaga de La Canadenca començà el mes de març de 1919 a causa de l'aturada de les instal·lacions que la companyia tenia al Paral·lel de Barcelona. Es van detenir els components del comitè sabadellenc i s'enviaren policies a la ciutat. Els empresaris s'organitzaren en la Federació Patronal de Sabadell.

El locaut començà el 6 de desembre de 1919 i va durar fins a l'11 de febrer de 1920. La Cooperativa La Sabadellenca donà ajut als més necessitats, però després aquesta entitat i el Centre Sabadellenc van haver de tancar, igual com els sindicats. L'11 de febrer s'obriren les fàbriques i els patrons acomiadaren els obrers més destacats.

Paraules clau

Confederació Nacional del Treball (CNT), Federació Patronal de Sabadell, locaut, Salvador Seguí “el Noi del Sucre”, Vaga de La Canadenca

Introducció

Som a l'any 1919. A Barcelona s'acabaven les obres de l'Hotel Ritz, que obriria les portes a l'octubre d'aquell any. L'arquitecte fou Eduard Ferrés i Puig i els principals socis propietaris, Cambó, Arnús i altres com el sempre present comte de Güell. Era un hotel de luxe, de gran luxe. Va trigar més de tres anys a construir-se, el doble del que era previst. Dificultats per aconseguir els materials en temps de guerra, vagues i altres entrebancs que sempre apareixen quan tractem amb arquitectes i constructors, endarreriren els treballs. S'havia d'inaugurar a l'octubre, però obrí les portes i deixaren els fastos per a un altra ocasió. No és estrany. S'havia acabat la guerra, i també les comandes extraordinàries. Els diners que havien plogut sobre la ciutat havien anat només a les butxaques d'uns quants, com sempre, i ara començaven a escassejar. I la població en general sortia d'aquells anys extraordinaris més pobra que abans. L'any 1919 s'havia inaugurat amb la vaga més sonada de què tenim memòria, la vaga de La Canadencia. Prou espantats, els empresaris s'organitzaren i, en el moment d'obrir les portes el Ritz, estaven a punt de començar-ne també una de grossa, el locaut. Hi havia hagut altres locauts, però cap com el que faltava poc per iniciar-se, cap havia de portar els obrers fins al punt d'extenuació com el que estava a punt de venir.

Les cròniques diuen que la vaga de La Canadencia començà el 18 de febrer i s'acabà el 20 de març. Tres dies més tard, en no complir el governador civil el compromís d'alliberar tots els empresonats, l'aturada es va reprendre. I en aquell temps tot quedà aturat. Tot havia començat perquè l'empresa havia despatxat cinc empleats, dels quals, per cert, no hem trobat el nom. Potser les coses no eren tan simples i el que es jugava era més que la readmissió de cinc persones. Potser que anem enrere, al 1918, perquè el 1918 hi havia hagut un congrés del tot excepcional, el Congrés de Sants de la CNT.

La CNT, anarcosindicalista, era el sindicat hegemònic a Catalunya. S'havia fundat el 1910, i el 1911

havia fet el seu primer congrés, però des d'aleshores no havia tingut un període prou llarg de calma per poder-ne preparar un altre i organitzar-se. El 28 de juny de 1918 per fi els cenetistes es reuniren per parlar d'ells mateixos i prengueren una decisió força important: estructurar-se com a sindicats únics. Era un fet insòlit a les terres catalanes, però era un fet inevitable en un món on la indústria havia desenvolupat una complexitat tècnica i financera que afectava de ple les forces obreres. Aquestes no podien continuar amb la seva estructura de societats d'ofici.

El Sindicat Únic fou mal tolerat pels empresaris, que el consideraven una ingerència a l'empresa. I per part seva, la CNT, en aquest tercer trimestre de 1918, es delia per posar en pràctica aquesta nova instrument i veure com funcionava. De fet, a Sabadell l'any 1918 fou l'any amb més vagues declarades del període de guerra, i n'hi hagué moltes més que no pas el 1919, tal com demostra Rafael Luque¹. I en aquesta tessitura es presenta el problema de La Canadencia.

Com tots sabem, La Canadencia era el nom popular de l'empresa Barcelona Traction, Light and Power, nascuda al Canadà (per això tenia aquest malnom) amb l'objectiu de portar l'electricitat a Barcelona i a Catalunya. Cal dir, però, que no era l'única iniciativa d'aquest tipus que hi havia. La font d'energia havia de ser l'aigua i per això s'estaven construint pantans al Pirineu. En concret, en aquell moment es construïa el pantà de Camarasa. Va ser allà on, al mes de setembre de 2018, va començar tot: a Camarasa van baixar els salaris. Explicar-ho en detall potser queda una mica fora de l'abast d'aquest article, però sí que és important dir que era l'ocasió d'or que necessitava la CNT per posar a prova la seva nova eina i, a més, fer una reclamació de més abast: la jornada de vuit hores per a tots els treballadors. Les jornades de treball s'havien anat escurçant en els últims anys, hi havia sectors que ja gaudien d'una jornada fins i tot inferior a les 48 hores setmanals, però pagava la pena que fos un dret universal i no pas sectorial.

De mica en mica la vaga s'anà estenent per la demarcació de Lleida fins que arribem a l'any nou, el 1919. A principis d'any el gran tema era l'estatut de Catalunya. Era això el que dia rere dia enfrontava catalanistes i espanyolistes pels carrers, fins i tot a trets. El 18 de gener se suspengueren les garanties constitucionals, però

¹ Rafael LUQUE (1996), "El moviment vaguístic i la Junta de Reformes socials de Sabadell, 1900-1923. Conflictivitat social i mecanismes de consens", Treball de recerca del màster Estat i Nació, UAB.

a qui portaren a la presó, ves per on!, fou als membres del Comitè Regional de la CNT Miranda, Boal, Seguí... Pestaña s'escapolí i passejava pels carrers vestit de capellà. El moviment no s'aturà, el comitè de vaga també voltava pels carrers tancat en un camió. Qui hi havia al comitè de vaga? Doncs depèn dels autors. Els qui segur que en formaven part eren Simón Piera i Paulino Díez. En aquestes setmanes, el comitè era un fantasma de qui tothom parlava i ningú no aconseguia veure. Al mateix temps que detenen els components del comitè també envien policies a Sabadell amb la finalitat de fer investigacions que, segons *La Vanguardia* del 20 de gener, potser signifiquen el tancament dels sindicats de la ciutat. I, tanmateix, aquells dies a la ciutat vallesana no sembla que hi hagi més conflictes dels habituals. Hi ha vagues, sí, però són conflictes que es resoldran en un temps raonable i sense violències.

Quan a Barcelona es va declarar la vaga, Sabadell encara va trigar una mica a afegir-s'hi. Encara que els sindicats sabadellencs estiguessin integrats majoritàriament a la CNT, Esteve Deu i Baigual ja observa que en període 1900-1914 no segueixen les directrius de l'Únic de forma indiscriminada i que sovint mostren simpaties pel republicanisme. De fet, ignoraren gairebé sempre la indicació d'abstenir-se a l'hora de votar. Aquesta independència es mantindria en el temps i quedaria palesa en l'escissió dels anys 30, ja durant la República. Creiem que aquesta característica també es posa de manifest en aquests mesos. A Sabadell, la vaga de La Canadencia comença quan es té notícia de l'aturada de les instal·lacions que la companyia tenia al Paral·lel. Només d'arribar la notícia, tots els treballadors de la companyia de Riegos y Fuerzas del Ebro deixaren la feina, tret d'un, Manuel Bordones, fanaler a qui van matar. Evidentment, el succés tingué una gran repercussió en els medis oficials i empresarials i al seu sepele acudiren autoritats i representants de la companyia i la patronal de la ciutat. Fins i tot la fàbrica de gas i Energia Elèctrica de Catalunya s'aturaren el 10 de març per iniciativa dels amos mentre la cavalleria reprimia la població. Es tornà a la feina, però tres dies més tard es va tornar a parar i aquesta vegada el personal a La Canadencia s'hi afegí per solidaritat amb l'Energia Elèctrica de Catalunya i amb l'Energia, la fàbrica de gas, sense solució de continuïtat fins al dia 20 de març. En aquells dies i en els que vingueren després de re-

prendre's l'aturada perquè no havien deixat anar tots els presos, els obrers de Sabadell no adoptaren actituds extremes ni violentes. Malgrat això, com s'explica més endavant, la patronal sabadellenca reaccionà amb virulència.

Després de més de vint dies de vaga, de nits a les fosques més o menys alleugerides per enginyers i soldats que miraren de substituir el personal que havia abandonat la feina, de fàbriques aturades i tramvies que no anaven; després de l'inútil intent d'intervenir del capità general, després que el govern substituís l'impopular governador civil Carlos González Rowthos pel més moderat Carles Montañès, La Canadencia i les autoritats van acceptar les reclamacions dels obrers següents:

- la jornada de 8 hores, el decret de la qual va signar el president dels govern, Romanones, el dia 3 d'abril, i que preveia l'entrada en vigor a l'octubre del mateix any 1919;
- l'alliberament de tots els obrers que haguessin estat empresonats durant la vaga i
- la readmissió dels acomiadats.

Aquestes condicions també les havien validat els obrers en el famós míting de les Arenes. En aquella reunió, cap dels representants de la CNT –Piera, Miranda, Boal– aconseguiren convèncer els obrers de tornar a la feina. Volien continuar la vaga, desconfiaven de les autoritats. Fou llavors quan Seguí, que no feia ni dotze hores que era lliure, pronuncià el seu famós discurs i aconseguí el vot de confiança dels militants. Tot semblava anar bé, els presos sortiren al carrer, encara que no tots. Hi havia un grup que estava a Montjuïc com a presoners militars i no els deixaren anar. Aquesta fou la raó perquè el dia 24 de març es va tornar a declarar la vaga general. A partir del dia 25 es deixaren de publicar el diaris sotmesos a la censura roja, que va durar fins al 4 d'abril. Després, però, es continuarien sense publicar per voluntat dels directors, encara que poca cosa més podien fer, perquè els tipògrafs continuaven fent vaga. A Sabadell, en canvi, el dia 2 ja surt al carrer la *Revista de Sabadell*, que estava suspesa des del 27 de març.

Va ser en aquells dies que hi va haver la majoria d'escenes pintoresques i l'aturada total. El mateix dia 25, Milans del Bosch, capità general, declarà l'estat

de guerra a Barcelona i la seva província. Segons González Calleja, l'actuació de Milans suposa el menyspreu més absolut per a les autoritats civils. El nou governador civil, Carles Montañès, pràcticament es veié anul·lat i desautoritzat malgrat l'oposició del ministre de Governació a l'actuació militar. I tot plegat va comptar amb la benedicció de la burgesia que abandonà les reclamacions autonomistes i va córrer a demanar duresa contra els sindicalistes.

Novament Sabadell va demostrar la seva independència respecte a les directrius de la CNT. A la ciutat vallesana, l'aturada, la nova aturada, no començà fins al 28 de març, segons la *Revista de Sabadell*, que ens serveix de guia per parlar d'aquells dies a Sabadell. La feina es va reprendre el dia 4, però a la tarda mateix els treballadors es tornen a declarar en vaga per reclamar la llibertat dels sindicalistes novament empresonats. Perquè, malgrat que el diari digui que a Sabadell tot està en calma, també informa que s'empresona els líders sindicals. I que la Guardia Civil escorcolla la gent pel carrer i que han arribat 62 soldats des de Madrid sota el comandament del capità Manuel Vallarino; es a dir, que es tracta d'un esquadró del Regiment de Caçadors de Maria Cristina. Tot està en calma, però el diari porta mostres de censura, i després del dia 6 deixen d'aparèixer les notícies del que passa a la ciutat mentre informa dels fets a València, a Barcelona i a Terrassa, on sí que hi ha enrenou. És a dir que és sospitosa aquesta calma de què informa el diari.

El mateix dia que el capità general va fer la declaració de l'estat de guerra va fer publicar un comunicat en què demana que es castigüés els atacs a "la libertad del trabajo con energia fulminante" i autoritza el sometent a fer ús d'aquesta mateixa energia.² I realment no s'estalviaran esforços: fins i tot van dur dos vaixells per vigilar els sindicalistes: el cuirassat Espanya i el caçatorpediners Osado, comandats per l'almirall Pintado. L'autoritat fou més estricta. Defensat per les classes altes, Milans construeix un discurs d'amenaques bolxevics, compara l'amenaça dels vaguistes amb un quadre delirant semblant al que passava a la Rússia revolucionària i aprofita l'avinentesa per fer fora d'Espanya ciutadans russos i alemanys. No en va al gener havien estat assassinats Rosa Luxemburg i Karl Liebknecht,

dirigents d'un intent de revolució d'esquerres a Alemanya. Aquest discurs, tot s'ha de dir, fou apropiat immediatament per la premsa conservadora.

El moviment havia perdut impuls, tanmateix. Malgrat els relats de patronal i CNT, el cert és que a partir del 2 d'abril els sindicats anaren tornant a la feina i acceptant les condicions que les empreses oferien; pocs restaven aturats passat el dia 4 d'abril.

Encara que Romanones aprovà la jornada de vuit hores el 3 d'abril, en arribar l'octubre, moment en què havia d'entrar en vigor, la seva implantació real fou dubtosa. El govern, en un intent de servir de mitjancer entre patrons i obrers, implantà les Comissions Mixtes. Salvador Seguí arribà a assistir a alguna reunió d'aquest organisme nou, el qual, però, com que s'oposava al mètode de l'"acció directa" recollit en la Carta d'Amiens, de 1906, i adoptat per la CNT, no va donar gaires fruits. Per la seva banda, la patronal –i molt especialment els empresaris sabadellencs– havia aprofitat aquests dies, s'havia organitzat en la Federació Patronal i estava llista per contraatacar.

109

Sabadell sota el locaut

L'aixecament de l'estat de guerra a finals de l'estiu de 1919 va provocar una reacció d'alarma entre la patronal catalana. Amb coneixement de causa preveia que una major permissivitat per part del govern permetria la reorganització del moviment obrer. A més, des de primers d'octubre havia entrat en vigor el decret de la jornada de vuit hores, aprovat el 3 d'abril, fet que va causar un malestar profund. En general, a tot l'Estat els empresaris es van posar en peu de guerra contra el que consideraven una dictadura de la llei, una imposició. Afirmaven que la reducció del temps de treball era un problema de l'empresa, i es mostraven contraris a la intervenció estatal.

D'altra banda, en un intent de canalitzar la situació per la via de la negociació, el govern del conservador Joaquín Sánchez de Toca va començar a plantejar una sèrie de mesures legislatives en matèria social que provocà la reacció de la Federació Patronal de Barcelona. Va instar la Confederació Patronal Espanyola, a la qual estava afiliada i tenia la seu a Madrid, a convocar el Segon Congrés Patronal Espanyol, que se celebraria a la ciutat comtal. La finalitat del congrés era

² *La Vanguardia*, 15 d'abril de 1919, p. 9

Crónica Local y de Noticias.

Por solidaridad con los obreros de *La Canadiense* anteayer se declaró en huelga todo el personal de la fábrica de gas de esta ciudad. Como dejaron de encenderse casi todos los faroles públicos, la ciudad estuvo completamente a oscuras, discurriendo por las calles solo las personas que tenían necesidad de ello.

Han sustituido a los huelguistas varios marinos de un buque de guerra surto en el puerto de Barcelona, que se hicieron cargo de las fábricas de gas.

Anoche el alumbrado público se hizo deficientemente.

Figures 1-2. Notícies aparegudes a la Revista de Sabadell pels fets ocorreguts a La Canadiense i el locaut de desembre, 7 de març i 11 de desembre de 1919 (AHS).

110

crear un clima de solidaritat empresarial i aconseguir que la unió patronal fos un acte de força davant del govern. Els empresaris pretenien fer saber als polítics de qualsevol orientació que no podien dirigir el país sense tenir en consideració les resolucions preses pels sectors econòmics.

Era previst que durant les sessions els patrons discutirien una sèrie de qüestions relatives al món del treball i que les conclusions a què arribessin serien presentades al govern perquè les tingués en compte. Fins a tal punt la patronal aspirava influir en les decisions governamentals que la Confederació Patronal va comunicar al govern que ajornés qualsevol reforma fins a la celebració d'aquest congrés. L'objectiu últim de l'esdeveniment era decretar un locaut, que primer seria d'àmbit local, però que després s'estendria a tot Catalunya i àdhuc a tot Espanya.³ Durant la desestabilització que provocaria aquest "pacte de la fam", la patronal pensava que podria enderrocar el govern i, en paraules de Francisco Junoy, president de la Confederación Patronal Espanyola, "imponer el gobierno que conviene a España". Quin era aquell govern que convenia a Espanya? Un que clausurés definitivament la CNT.

Un congrés patronal declara el locaut

El Segon Congrés Patronal, celebrat entre els dies 20 i 26 d'octubre de 1919 al Palau de la Música de Barcelona, va reunir més de 4.000 patrons arribats de tot l'Estat. La lectura de les actes permet comprovar

quelcom que crida especialment l'atenció: dels discursos d'alguns dels oradors emanaren conceptes fins ara desconeguts entre l'empresariat: rebel·lia, provocació, energia, revolució, mobilització, disciplina, patriotisme... En aquest sentit, una de les frases pronunciades pel secretari de l'organització resulta ben eloqüent: "(...) *Implantado a toda España [el locaut] equivale a una revolución (...). Si precisa se acordará para toda España*".

Molts membres del govern, i el mateix governador civil, Julio Amado, sabien que amb la declaració del locaut un dels objectius de la Federació Patronal era aconseguir dimissions governamentals. En una sessió a les Corts, Sánchez de Toca havia denunciat que a Barcelona hi havia una conspiració de patrons i militars contra el govern i havia demanat explicacions al ministre de la Guerra, el general Tovar.

L'entitat organitzadora del Segon Congrés Patronal havia estat la Federació Patronal de Barcelona, una organització tradicionalment liderada per industrials de la construcció, però la situació de la ciutat comtal, sacsejada per la crisi econòmica, el terrorisme i les vagues, induí l'alta burgesia catalana a assumir el desafiament de fer costat al locaut. Una institució arrelada com el Foment del Treball Nacional, dirigida principalment per grans industrials, donà

³ Sobre el locaut de Barcelona, vegeu Soledad BENGOCHEA (1998), *El locaut de Barcelona (1919-1920)*, Barcelona: Curial. De la mateixa autora, també "Barcelona, 1919. L'aliança de patrons i militars contra el sistema liberal", *Afers*, núm. 23/24 (1996), p. 309-327.

Ocupant-se del plantejament del lock-out a nostra ciutat, escriuen a *La Veu de Catalunya* lo següent:

«El primer dia del locaut a Sabadell ha transcorregut sense cap incident que lamentar, notant-se una pacificació per les dues parts, i un convenciment que no deu passar res d'una manera general.

«Es una cosa ben clara que el locaut únicament s'ha seguit aquí per un simple formulisme que han hagut d'acordar els amos per companyerisme amb la Patronal, no dependent pas en res del que passi aquí la solució del conflicte.»

suport a la consigna i ambdues organitzacions marcaren la pauta que calia seguir a les altres federacions patronals locals.

Però va ser a la ciutat de Madrid on es va decretar el locaut català. En efecte, el 31 d'octubre de 1919, amb un pes determinant dels representants catalans, a la seu del Comitè Nacional de la Confederació Patronal Espanyola, situada a Madrid, es va decretar el locaut barceloní. Va entrar en vigor el 3 de novembre de 1919 i afectà gairebé tots els sectors industrials i comercials (exceptuant només els rams dels serveis públics i el de l'alimentació). El dia 13 es va establir una comissió mixta de patrons i obrers, però va fracassar.

Paralització total a Sabadell: 6 de desembre de 1919

L'1 de desembre de 1919, la Federació Patronal de Barcelona va decretar un locaut total, que s'havia d'aplicar a les ciutats industrials catalanes. L'endemà, Tovar cessava en el càrrec. Tot seguit, la resta de ministres deixava la cartera a mans de Sánchez de Toca. La impressió general era que quedaria constituït un govern militar. Però finalment, el dia 12 es va formar un gabinet de concentració integrat per civils. La presidència del govern va passar a ser ocupada per un conservador maurista, Manuel Allende Salazar.

Tot i que va presentar una dinàmica pròpia i es va allargar unes quantes setmanes més que a altres ciutats de Catalunya, com ara Barcelona, el desenvolupament del locaut de Sabadell va estar estretament vinculat a l'aturada general que afectava una bona part del territo-

ri català. Els patrons sabadellencs tenien en comú amb els industrials barcelonins i els d'altres zones fabrils catalanes el fet que vivien sota el temor d'una revolució obrera, un punt important: com fos, havien de resoldre la crisi plantejada per la postguerra. Amb la declaració del locaut, la virulència de la resposta de la patronal a la crisi econòmica i social d'aquells anys transcendia el marc més estrictament laboral. En efecte, més que una qüestió purament laboral o política —que també ho era— hi havia un rerefons: molts sectors socials pensaven que el desafiament obrer posava en perill el manteniment de la societat burgesa.

A Sabadell, l'aturada patronal no es portà a terme fins al dia 6. I va durar fins a l'11 de febrer de 1920! Abans del dia 6 hi va haver alguns aturades. Per exemple: les obres de l'empedrat de la via Massagué van quedar suspeses perquè eren a càrrec d'un contractista de Barcelona que havia secundat el locaut. Però aquests casos eren escassos. Segons indica l'historiador sabadellenc Andreu Castells en la seva obra *Del terror a la Segona República*, la patronal sabadellenca no tenia pressa per decretar-lo. O potser una part sí, però és que en aquet punt els empresaris tenien discrepàncies. Estaven dividits. S'estava a l'expectativa del que resolguessin els patrons tèxtils de Terrassa i Barcelona. Hi havia un sector que no era partidari del locaut, que volia pactar. Però no sabem si per pressions dels patrons barcelonins, perquè la patronal més important era la que volia el locaut, o simplement perquè aquests patrons més intransigents eren majoria, la qüestió es que l'aturada es va portar a terme.

Figura 3. Membres del Sometent davant de l'entrada del Banc de Sabadell al carrer Sant Quirze. Sabadell, entre 1909 i 1936. Fotografia atribuïda: Francesc Casañas Riera (AHS).

Uns dies abans, el 2 de desembre, a la *Revista de Sabadell* sortí un article d'Enrique Sarradell Pascual, carlí i ultradretà. Culpava de la situació una conspiració internacional:

“I, finalment, la lluita entaulada no és una lluita econòmica, aquest és el pretext; és un moviment internacional que a Espanya ha trobat un terreny abonat, germina i es desenvolupa”.

I a l'alba del dia 6, tots els tallers i fàbriques de Sabadell aparegueren amb uns cartells penjats on hi deia:

“Els elements patronals de Catalunya, enfront del manifest incompliment, per part dels obrers, de les bases de la Comissió Mixta el 13 del proppassat de novembre i cansats d'aguantar més l'anarquia hem acordat acabar amb aquest estat de coses que tants perjudicis causa a obrers i patrons”.⁴

La jornada va transcórrer sense cap incident. A partir d'aquí, el tancament fou gairebé unànime. Dos dies després, el sometent armat sortí al carrer i les impremtes secundaven el locaut excepte les que editaven diaris.

Malgrat que alguns grups polítics intentaren introduir fissures en els blocs en què s'havien constituït les federacions patronals de les ciutats industrials, el dia 14 el locaut ja era un fet: Sabadell, Terrassa, Manresa, Igualada Mataró, Tarragona i la resta de ciutats fabrils estaven aturades.

L'alcalde Pere Pascual i Salichs, advocat de la Lliga Regionalista, i el secretari, Feliu Pascual i Carol, juntament amb els regidors de l'Ajuntament de Saba-

⁴ *Diari de Sabadell i Sa Comarca*, 6 de desembre de 1919.

dell, es van fer ressò del drama que es començava a viure a la ciutat. Deliberant arribaren a la conclusió que l'única sortida a la situació era establir vies de negociació. Els regidors Domènec Saló, Jaume Vidal i Martí Miralles presentaren una al·legació que proposava acordar amb urgència el nomenament d'una comissió de regidors que, presidits per l'alcalde, visitessin al president de la Mancomunitat de Catalunya. Es demanaria a la Mancomunitat que intervingués directament en el conflicte i es recaptaria als representants de patrons i obrers que deliberessin a la fi de formular un pla que acabés el conflicte.

La majoria de regidors va acceptar la proposta. Però a la vegada es lamentaren que l'absència de mesures coercitives haguessin portat la indústria a aquest estat lamentable. El consistori es va mostrar partidari de mostrar aquesta sensació d'indefensió al Consell de Ministres. Respecte a les demandes fetes a la Mancomunitat, els regidors es mostraven pessimistes: "*Otra cosa sería si la Mancomunitat tuviese funciones de gobierno pues enseguida se desplazaría la cuestión patronal, obrera y terrorismo*", deien. Aquests mateixos raonaments es feien en aquell moment molts empresaris barcelonins, que demanaven al govern un òrgan de govern per a Catalunya mitjançant el qual es pogués portar a terme la repressió dels sindicalistes.

La qüestió és que els integrants del consistori acabaren coincidint que si tots els ajuntaments catalans es dirigissin a la Mancomunitat, aquesta tindria força per posar fi a l'estat de coses. Dit i fet! Acordaren parlar amb tots els ajuntaments perquè es dirigissin a la Mancomunitat. Tanmateix, res indica que aquest organisme fes cap cosa.

Mentrestant, i en aquesta línia, diferents instàncies econòmiques com ara el Gremi de Fabricants (president: Codina), la Cambra de Comerç (president: Ponsà) i l'Associació de Fabricants de Teixits de Llana (president: Garriga) enviaren un telegrama al president del Consell de Ministres en què protestaven per l'assassinat a Barcelona d'un guàrdia civil i demanaven la intervenció del govern per reprimir els atemptats terroristes i el que anomenaven crims socials.

Durant els dies del 10 al 18 de desembre de 1919, al Teatro de la Comedia de Madrid, la CNT va celebrar un congrés on van estar representats 800.000 afiliats. Els delegats van posar de manifest la finalitat que per-

seguia el sindicat era el comunisme llibertari. Després d'aquest congrés, les posicions de les federacions patronals es van endurir. El 20 de desembre, la Federació Patronal de Barcelona redactava un manifest en el qual exposava quines eren les condicions que els obrers havien de complir perquè s'acabés el locaut. El manifest tornava a insistir sobre el punt bàsic que era a la base de la declaració del locaut i amb el qual la patronal tractava de negar representativitat a la CNT: els obrers havien de signar individualment el contracte que els presentés la federació patronal de cada localitat. El document fixava també que el patró tenia dret a exercir l'acomiadament lliure.

El 30 de desembre, el diari barceloní *La Publicidad* publicava dues notícies inquietants: havia rebut una comunicació del Comitè de la Federació de Sindicats Obrers de Sabadell i una carta del Sindicat Fabril de Sabadell. Ambdues informaven del mateix: de la detenció a Sabadell d'un anarquista, Juan Ruai Monjes, que deien que repartia fulls clandestins. El cap superior de la Guàrdia Civil notificava al governador civil que havia estat un altre anarquista, Miquel Bertran Oleart, el que havia donat aquests fulls a Ruai. La denúncia continuava dient que a casa seva es trobaren més fulls, armes i tres cartes signades per Joaquín Ortega Tossa, en les quals es parlava de comprar armes automàtiques amb destinació als anarquistes de Sabadell. Els sindicats obrers asseguraven que els detinguts no eren anarquistes i que la resta de notícies no eren certes.

El *Diari de Sabadell*, llavors òrgan de la Lliga Regionalista, va donar cobertura ideològica a aquest clima de violència. L'1 de gener de 1920 publicà un atac furibund contra l'advocat laboralista i republicà federal Francesc Layret, que l'historiador sabadellenc Andreu Castells interpreta com una justificació del seu assassinat, comés per pistolers de la patronal onze mesos després.

Repercussions de l'atemptat a Graupera, president e la Federació Patronal de Barcelona

Dins l'espiral de violència que tenia com a epicentre la ciutat comtal, el 5 de gener de 1920 el cotxe en el qual viatjava el líder de la Federació Patronal de Barcelona, Fèlix Graupera, va patir un greu atemptat. L'agressió va provocar ferides diverses tant a Graupera com a un

Figura 4. Acte d'homenatge de les Entitats Econòmiques Patronals de Sabadell a Joan Grau Puig en motiu d'haver salvat la vida d'un atemptat. Personatges: Antoni Oliver, Joan Grau Puig, Joan Arús (poeta), Teresa Molins (esposa de Joan Grau), Rosa Grau Molins, Andreu Grau Molins, Ricard Grau Molins, Ramon Grau Molins, Maria Grau Molins, Montserrat Grau Molins, Josepa Grau Molins, Teresa Grau Molins. Sabadell, desembre de 1920. Fotografia atribuïda: Francesc Casañas Riera (AHS).

altre dirigent de l'organització i causà la mort a un dels policies que els feia d'escorta. Tot i que mai no es va trobar el culpable, l'autoria dels fets es va atribuir als cenetistes. Fos qui fos el franc tirador, la qüestió és que l'atemptat va ser l'excusa i la justificació per desencadenar totes les inhibicions que fins llavors estaven contingudes. Els dirigents empresarials de Barcelona i Capitanía van demanar al govern l'establiment de l'estat de guerra, alhora que amenaçaven de nou amb un cop d'estat. Per donar suport al tàndem, els 60.000 sometentistes catalans van tornar a treure dels calaixos els braçals amb els segells del sometent i sortiren a recórrer els carrers dels pobles i ciutats de Catalunya (en oberta confrontació amb el govern, que

prohibia la formació del sometent si no estava decretat l'estat de guerra). El govern, atemorit, va jugar fort per controlar la situació: la por de deixar Catalunya a mans de Milans del Bosch i d'una burgesia militaritzada i el temor d'una revolta dels anarcosindicalistes que creés a la resta de l'Estat una situació revolucionària, van servir de fre al decret de l'estat de guerra. Un cop més, el govern va seguir l'estratègia de reforçar el poder civil, donant tota mena de competències al comte de Salvatierra perquè assegurés la repressió. Per facilitar-li la tasca, ordenà la suspensió de les garanties constitucionals. En comptar amb l'aprovació del govern, Salvatierra no dubtà de portar a terme allò que va ser un dels motius principals que provocà el

locaut: clausurar les organitzacions obreres i la seva premsa, detenir els dirigents sindicals obrers i tots els sindicalistes que es trobessin en els locals sindicals en el moment de procedir al seu tancament.

Dos dies després de l'atemptat, l'Associació de Fabricants de Teixits de Llana de Sabadell protestava per aquest afer i una comissió de representants de les entitats econòmiques i culturals sabadellenques contactava amb el primer ministre amb la finalitat de trobar solucions al conflicte.

El drama als carrers

El moviment obrer disposava de capital i reserves, perquè comptava amb una caixa de resistència, però després de tantes setmanes d'aturada aquesta caixa ja era buida. Al consistori sabadellenc, el regidor Llagostera explicava la situació de penúria en què es trobaven moltes famílies obreres i demanava a l'alcalde que aportés alguna solució. Demanava que s'obrissin dos registres: un per consignar els noms de famílies que, comptant amb recursos, s'oferissin a admetre a taula algun dels obrers que es trobés en una situació veritablement desesperada; i un l'altre amb els noms dels que demanessin ser-hi admesos. Finalment, se sol·licitava que aquestes mesures es fessin públiques.⁵

Mentre Sabadell patia un açà de preus dels productes de subsistència, molts aturats subsistien gràcies al suport de companys que comptaven amb més recursos. Per exemple, els qui tenien algunes terres per cultivar, algun hort o animals de cria. Però, de tota manera, la fam havia de fer estralls entre la població, perquè alguna notícia aïllada de la premsa informa que, en plena via pública, s'havia recollit algunes persones en un estat llastimós a causa dels efectes de la debilitat que tenien. Tot i que no disposem de dades, és fàcil pensar que hi devia haver persones que havien emigrat a altres contrades de Catalunya on el locaut no era total. D'altra banda, cal preguntar-se perquè ni a Sabadell ni a cap altra zona catalana no va arribar cap gest de solidaritat de companys sindicalistes espanyols.

Al començament del locaut, la Cooperativa La Sabadellenca donava arròs als més necessitats, però

al cap d'uns quants dies aquesta entitat i el Centre Sabadellenc van haver de tancar, igual com els sindicats. Per reunir-se, les classes populars havien d'anar als afores de la ciutat, al bosc i a la font de Sant Oleguer, a la de Can Puiggener i al torrent de la Fosca i a Can Deu.

De fet, deixant de banda la situació de penúria a què estava sotmesa la classe obrera, els qui es ressentien més d'aquell interminable locaut eren els patrons econòmicament més febles. La situació es tornava insostenible per a aquests sectors empresarials modestos, i probablement en moltes ocasions van fer trontollar la consigna patronal d'aguantar l'aturada fins al final.

La fi del locaut: 11 de febrer de 1920

115

Quan al final del locaut, l'11 de febrer, s'obriren les fàbriques i els tallers, els obrers no volien tornar, perquè els patrons acomiadaven els més destacats, sobretot els delegats. A més, als que entraven se'ls demanava que lliuressin el carnet de la CNT i que renunciessin a la sindicació, i a més havia quedat anul·lada la clàusula que deia que, en cas d'acomiadament, els treballadors tenien dret de ser informats amb vuit dies de temps. La Policia i la Guàrdia Civil detenien els sindicalistes, els lligaven amb cordes i els dividien en grups mentre els vigilaven amb el dit al gallet. Es calcula que a Barcelona es van refugiar al voltant de mil obrers.

L'aturada afectà més de dos-cents mil treballadors i acabà amb una terrible derrota de la classe obrera. No van poder fer front a l'ofensiva de la patronal, del sometent i de la Policia i Guàrdia Civil.

Després del locaut, la Federació Patronal de Sabadell va trametre als empresaris sabadellencs llistes amb el nom dels obrers considerats perillosos. Sabem, per exemple, que Josep Rosas va patir el pacte de la fam. Fins al 7 de maig no es reobriren el Centre Sabadellenc i la Cooperativa La Sabadellenca.

D'altra banda, i en represàlia pel que havia passat, el febrer de 1920 esclataren dues bombes al domicili de l'empresari Antoni Cusidó i dues més a casa de Jaume Brullet. Aquells dies també fou tirotejat l'automòbil del president de la Federació Patronal, Joan Grau Puig, i el del seu soci, Iglesias. Així mateix sovintejaren les amenaces de mort contra empresaris com Ferran Casablanca o Francesc Llonch. ●

⁵ Arxiu Històric de Sabadell, Fons Municipal, Governació, *Llibre d'actes*, 15 de gener de 1920, p. 228 (AHS 2555/1).